

CARLES DUARTE

«Em molesta de l'ésser humà la seva arrogància»

JORDI PLAY

En la seua prolífica trajectòria, el lingüista i poeta Carles Duarte i Montserrat (Barcelona, 1959) havia visitat sovint la relació entre poesia, arts plàstiques i fotografia. Un diàleg que aprofundeix amb la publicació dels llibres 'Alba del vespre' (3i4, 2015), il·lustrat per la pintora Aurora Valero sobre un bell concepte visual i metafòric, i 'Absència' (Pagès Editors, 2015), sobre fotografies de Manuel Cohen a propòsit de l'abandonament del centre històric de Tortosa.

Entrevista de Xavier Aliaga

Com naix *Alba del vespre i altres poemes*, aquesta nova incursió en el diàleg entre poesia i arts plàstiques, la col·laboració amb Aurora Valero?

—Havia coincidit amb Aurora Valero en un jurat d'uns premis. I també havia

vist alguna obra seva. Però va ser arran d'una exposició monogràfica que parlàrem i va veure que hi havia una complicitat natural entre els dos, una sintonia espontània, una consciència de caminar sobre territoris que volíem fer confluïr. I no vaig ser gaire conscient que ella s'hi

dedicaria amb tant d'entusiasme. Va ser una experiència sorprenent perquè ella va anar més enllà de la inspiració en alguna obra concreta. La seva obra reflecteix tot un món de lectures, d'experiències, de bagatge, de mirades, tota una sèrie de coses que em semblen extraordinàries.

—Valero articula diversos registres al llibre, amb moments de més abstracció, d'un cert figurativisme en altres. Però trobe que és en el bloc "Tensho", amb un aire més oriental, que agafa una capacitat expressiva més gran.

—Sí, potser aquesta va ser el punt de partida de la col·laboració. Als poemes de "Tensho", a més, ella hi ha afegit la seva escriptura, una manera d'interioritzar encara més el poema, d'integrar-lo en l'obra visual. És veritat que hi ha poemes que tenen notòriament aquest esperit orientalitzat, però en qualsevol cas "Tensho" és un conjunt de poemes que remetent al tsunami, com a realitat, com a tragèdia d'efectes que duren molts anys. Però també com a metàfora de l'existència humana, el caràcter cíclic, la successió de reconstruccions, la nostra vida individual i la nostra vida col·lectiva. Al llibre hi ha una banda de tragèdia però també de nova era, que és el que vol dir *tensho*. Un esperit de renaixement que es fa indispensable per continuar el camí després d'un cas tan dramàtic com el tsunami al Japó.

—El concepte "alba del vespre" remet a un moment molt visual, molt estètic. Però també al que deia Empèdocles, citat per vostè a través d'Aristòtil, "el crepuscle de la vida".

—Alba del vespre és una expressió que naix del món dels pescadors. Els pescadors són també creadors de metàfores, com ara la noció d'alba per referir-se al crepuscle, com a moment màgic, d'intensitat visual, quan els colors emergeixen en la seva plenitud després d'haver estat esclafats per la intensitat del sol, amb tots els seus matisos tot just abans d'extingir-se en la nit. A més, per a ells, segons el tipus de feina, és l'hora de sortir al mar. Per exemple, el calamar es pesca a aquelles hores. Per tant, és una alba, en el sentit de la llum, però també de començament del que és la seva jornada laboral. Però l'alba del vespre també reflecteix un sentiment personal, d'haver viscut molt, força anys, d'haver tingut experiències extraordinàries, amb Joan Coromines i amb tanta gent amb la qual he treballat. Hi ha una dimensió estètica però també de la percepció del crepuscle en el sentit que tu esmentaves.

—"L'alba del vespre alena solitud", diu un dels versos. Remet a la vellesa com a procés de pèrdua d'éssers estimats, d'apartament.

—La vida és una successió de focs, d'episodis d'una radicalitat existencial molt gran, d'ombres, de penombres. La mort, diguem-ne, forma part de la vida. I la relació amb la mort es va fent més evident quan et vas fent gran, quan van morint persones que t'estimaves. La meua mare, per exemple, i altres persones molt properes a mi. D'amics, moltíssims, vaja: l'any passat, Jaume Vallcorba rebia el Premi Nacional de Cultura i, poc després, moria. Parlo d'ells com podia parlar de molts altres. Ara bé, aquest llibre, com tots els que he escrit, és molt vital, jo no sóc un poeta pessimista, que ha viscut la vida com una tragèdia existencial, una persona amargada. No m'interessa gens, perquè mentre la vida m'ho permeti vull ser feliç. I vull que la gent que viu al meu costat ho sigui tant com sigui possible. Hi ha la solitud, hi ha la pèrdua, quan miro el mar ho faig com si la meua mare el mirés també. Però viure és també una experiència plena, una construcció col·lectiva. I jo, això, ho intento explicar.

—Com ara als versos del poema "Arribar": "Ser de nou / ser més, / ser juntament amb els altres". El poemari està molt estructurat per arribar finalment a aquell sentit positiu.

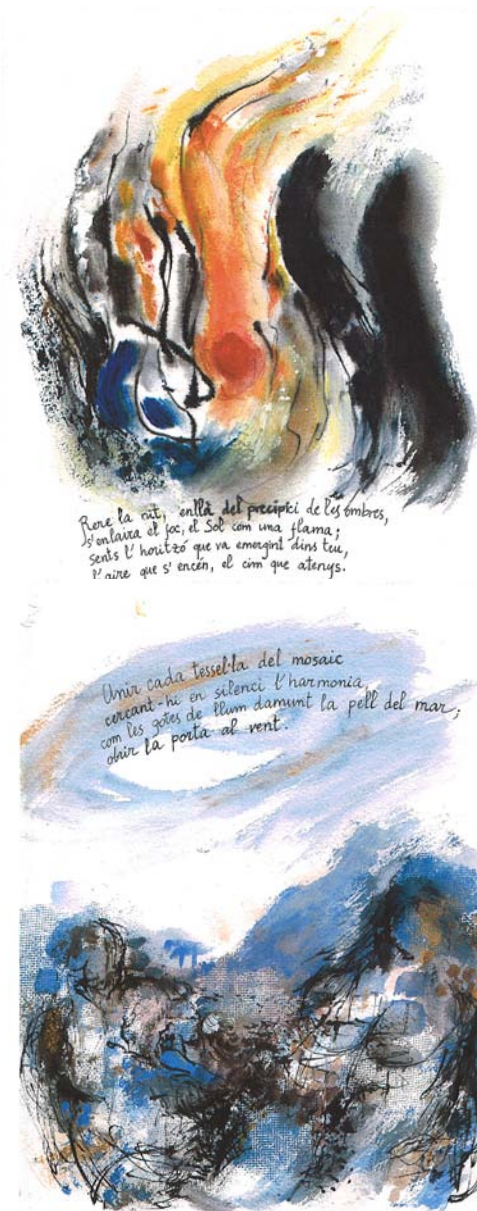
—Sí, aquest és el meu anhel, la meua ambició.

—"Hem anat a veure els déus/els antics temples,/ però no hi eren", llegim en un altre poema. Sembla com un trencament de la tradició poètica: ara als déus no se'ls invoca, se'ls troba a faltar.

—[Riu] Sí, sí...

—Estava fent una mica de broma.

—No, està bé. M'interessa el món de la religió. Fa poc que era al Líban, llegint poemes, i parlava amb xiïtes, amb sunnites, amb drusos, amb maronites, i vaig aconseguir una certa i difícil unanimitat en un país que ha estat quinze anys de guerra civil i on hi ha setze comunitats religioses diferents reconegudes oficialment i representades al Parlament. Els vaig dir que Déu no podia ser utilitzat com una arma dels uns contra els altres, que això era una falta de respecte a la mateixa noció de Déu. Jo no crec en un Déu amb rostre humà, en una forma excessivament humanitzada. Nosaltres tendim a explicar el món des del que som. Som tan ingenus i tan poca-soltes que, quan parlem de la vida extraterrestre, la cosifiquem d'una manera que recorda un cos humà. La vida existeix de moltes altres maneres.

Ni nego ni afirmo un déu concret, però sí que m'interessa que el situem en un territori que transcendeix les limitacions i les bogeries de l'ésser humà. Un Déu que, per la seva pròpia naturalesa, hauria de ser prou indesxifrable, com ho és l'univers. De l'ésser humà em molesta profundament l'arrogància, la insolència, que sigui un depredador i s'afirmi com a dominador, com a rei absolut. El planeta Terra, dins de l'univers que coneixem, és una engruna. Tota la història de la humanitat és només un instant de la història de l'univers. L'arrogància humana és una mostra de manca d'intel·ligència, un exercici ben imprudent. I, en aquest sentit, sí que em sembla que Déu ens ajuda a situar la transcendència d'una realitat superior a la humana i que ens pot ajudar a explicar el que succeeix a l'univers com un exercici de prudència, si més no.

A sota i a l'esquerra d'aquestes línies, algunes de les interpretacions plàstiques que ha fet Aurora Valero dels poemes de Carles Duarte, la majoria procedents del bloc poètic "Tensho", en el qual l'artista inclou els poemes per integrar-los en l'obra plàstica.

—Vostè té una llarga trajectòria poètica que s'inicia als anys 70. Segueix el que fan les noves fornades de poetes en català, n'està al corrent?

—Sí que els segueixo. De fet, formo part del consell de redacció d'una revista que es diu *Poetari*, amb Lluís Calvo, Mireia Calafell, Vinyet Panyella, Joan Duran, Quim Corbet, Pau Vadell... Gent de diverses generacions d'una revista que treballa per donar a conèixer autors desconeguts. No dic que aquesta sigui la meua obsessió: m'interessa molt el que facin els joves escriptors, però tampoc no vull ser un corcò. De vegades, els autors més grans poden arribar a molestar: escolti'm, deixi'm respirar, jo faig el meu

camí i no vull ser deixeble de ningú. Que és el que jo mateix vaig fer en el seu moment: jo sóc una illa dintre del món literari català. Jo vaig arribar a la universitat amb la mort de Franco, aleshores, en aquella promoció jo vaig fer el meu camí. També és veritat que, en aquells anys, em vaig dedicar molt a la lingüística estricta, vaig estar una dècada amb Joan Coromines i el *Diccionari Etimològic*, i també amb el professor Badia i Margarit, i, per tant, no vaig formar part pròpiament d'un cercle literari definit i concret. Això és agradable, fer el teu camí sense estar pendent del que diu algú per tal de repetir-ho. Sí que m'interessa molt el que succeeix, seguir-ho de prop, però d'una

manera discreta, sense avassallar, sense voler fer escola.

—Carles Duarte figura entre els signants del manifest en defensa de la literatura catalana al Batxillerat davant l'agressió de la llei Wert. Però hi ha qui diu que el problema és més profund, d'ubicació de les humanitats en un moment de canvi de valors.

—Que hi ha una transformació del sistema de valors és una obvietat. No sóc partidari d'idealitzar les formes del passat ni de la contemporaneïtat, no sento ni la passió conservadora ni l'obsessió transgressora. Però el que sí que és cert és que la cultura és el que som, no podem imaginar que el món comença amb nosaltres, que la cultura es cria des del present. Nosaltres som Grècia i el concepte romà d'humanitat. I també som Ausiàs March, Joanot Martorell o Sor Isabel de Villena. O Espriu i Estellés. Trobo escandalós tractar de transmetre el coneixement del món prescindint del que som, una construcció de segles en diàleg amb el paisatge, la llengua i amb altres pobles. En aquestes coses em sembla impossible cedir. No es pot cedir ni un mil·límetre sobre el que som, d'on venim i on volem anar.

⊕ ELS EDIFICIS ABANDONATS DE TORTOSA: DIÀLEG ENTRE POESIA I FOTOGRAFIA

La publicació d'*Alba del vespre i altres poemes* coincideix en el temps amb un altre llançament del poeta i president de la Fundació Carulla, *Absència* (Pagès Editors, 2015), de nou un diàleg entre la poesia i una altra disciplina, en aquest cas la fotografia, però des d'unes intencions i uns paràmetres ben diferents. Aquest altre volum de Carles Duarte combina els versos amb les composicions fotogràfiques del francès Manuel Cohen, centrades a reflectir l'abandonament de molts edificis del centre històric de Tortosa. Les imatges que acompanyen els versos estan fetes amb una tècnica que consisteix a enca-

valcar unes fotografies dintre d'unes altres, procediment a través del qual Cohen aconsegueix uns efectes estètics colpidors. Però el volum, publicat en català, francès i castellà, pretén anar més lluny. "No és un llibre denúncia, perquè aquest és un gènere que no és el meu, però sí que és un volum que mou a la reflexió crítica respecte de la nostra relació amb el patrimoni", raona Duarte. "És un llibre que parla sobretot de la degradació dels centres històrics, una situació especialment dramàtica a Tortosa però que es produeix a molts llocs", rebla. El llibre, prologat per Joan Fontcuberta i que

conté un epíleg de Xavi Rollan i Besalduch, pretén ésser una mena

de reflexió singular sobre l'abandó i l'absència.